

Kaplıca Sularımızın Değerlendirilmesine İlişkin Genel Yaklaşımlar

İSMET ÜLKER Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, ANKARA

GENEL DEĞERLENDİRME

Türkiye'de turizm olayı, genellikle Kıyı ve Ören Turizmi üzerine geliştirilmiştir. Oysa günümüzde halk sağlığının korunması biryana, kıyıları ve eski eserlerin yanısıra kaplıcalardan turizm yolu ile yararlanma büyük önem taşımaktadır.

Anadolu Yarımadası; derin kırık hatları, aktif deprem kuşakları, zengin ve çeşitli maden yataklarının bulunduğu yapısal bir özellik göstermektedir. Bu yapısal duruma bağlı olarak yerin derinliklerinden gelen veya yüzey sularının derinlere inerek ısınması, maden eriyikleri ile yüklenmesi ve basınç kazanarak tekrar yüzeye çıkması sonucu oluşan sıcak yada soğuk maden suları bakımından yurdumuz zengin kaynaklara sahip bulunmaktadır.

Yurdumuzun farklı bölgelerinde Kaplıca, Ilıca, Çermik, Girme, İçme ve İçmece gibi adlar alan sıcak ve soğuk maden suları ülke düzeyinde geniş bir dağılım göstermektedir. Toplum olarak yüzyıllardan beri bu kaynaklardan yararlanmayı amaçlayan bir "Kaplıca geleneğine" sahip bulunmaktayız.

Toplumsal hayatımızda "Yaylacılık geleneği" kadar eski olan bu uğraşı, alt ve üst yapı yetersizlikleri yüzünden yeterince gelişmemiş ve ilkel görünümünü korumuştur.

Oysa günümüz toplumunda, bu tür kaynaklardan yararlanma istekleri, daha önemli ve büyük boyutlara ulaşmaya başlamıştır. Örneğin; sanayileşme ve büyük kent yaşamının ortaya koyduğu çevre sorunları kaplıca, içme, deniz ve iklim kurlerini gerektiren romatizma, kalp-kan dolaşımı, beslenme bozukluğu, deri hastalıkları ve sinirsel yorgunluklar gibi hastalıkların artmasına yol açmaktadır. Buna karşılık tüketim gücü artan ve daha sağlıklı kalmak isteyen insanlarımız, bu tür kaynaklardan daha etkin bir biçimde yararlanma eğilimleri göstermekte ve önemli öde-

melerde bulunmaktadır. İstanbul-Yalova, Bursa-Çekirge, Balıkesir-Gönen, Kütahya-Harlek, İzmir-Çeşme, Sivas-Sıcakçermik, Erzurum-Pasinler, Diyarbakır-Çermik ve Rize-Ayder gibi nitelikli-niteliksiz kaplıca tesislerinde görülen yoğun kullanımlar bu durumu somut olarak yansıtmaktadır.

Buraya kadar anlatılanların ışığında, kaplıca ve içme kaynaklarından yararlanma olayına genel olarak baktığımızda, olayın "Halk sağlığının korunması" ve "Kaplıca turizmi" gibi iki önemli boyut taşıdığı görülür.

Özellikle ileri yaşlara ulaşmış insanlar ile etkin nüfus olarak tanımlanan (15-60 yaş dilimi) ve çalışan insanların sağlıklı kalmasını sağlamak, sosyal açıdan olduğu kadar işgücü verimliliğinin korunması açısından da büyük önem taşımaktadır. Bilindiği üzere ve zaman zaman basıncımıza da yansıyan değerlendirmelere göre, yurdumuzda 2 milyon romatizmalı hasta bulunmaktadır. Bu insanların yarısının çalışan nüfus içinde bulunduğunu, her romatizmalının yılda 100 TL ilaç parası verdiğini ve 30 gün çalışmadığını kabul edersek, yılda 200 milyon para ve 30 milyon iş gücünün karşılıksız olarak tüketildiğini görürüz.

Oysa, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının kayıtlarına göre 1976 yılında kaplıca sularından yararlanılarak tedavi gören hasta sayısı ise ancak 22.926 kişiye ulaşabilmiştir.

Olaya diğer açıdan bakınca; kaplıca ve içme kaynaklarından yararlanmak isteyen insanlar, bu kaynakların bulunduğu yerlere giderek yer değiştirme, başka bir deyişle "Kaplıca turizmi" yada "Sağlık turizmi" olayını yaratırlar. Doktor denetiminde kaplıca kurleri, en az 10 ve normal koşullarda 21 gecelemeyi zorunlu kıldığından bu durum çok etkin bir istem ve buna bağlı olarak güvenli işletme ortamı sağlar. Ancak kaplıca turizmi olayı da, ekonominin istem ve sunum kuralları içinde işlerlik kazanarak, tüketim

gücü yüksek olan istemi ve bunu karşılayacak sunum biçimini ön plana çıkartarak kaynakların geliştirilmesinde sosyal ve ekonomik bir uyumsuzluk yaratır.

Bu nedenlerle kaplıca ve içme konularından sorumlu ve ilgili kuruluşlar, ülke düzeyinde geniş bir dağılım gösteren bu kaynakların geliştirilmesinde, bir yandan halk sağlığını korumak ve her seviyede halkın yararlanmasına olanak sağlamak, diğer taraftan ise kâr amaçlı iç ve dış kaplıca turizmini geliştirmek gereğini gözönünde bulundurmalıdır.

Tüklenmez bir doğal kaynak niteliği gösteren kaplıcalardan turizmde yararlanma olayını önce iç turizm açısından ele almakta yarar görülmelidir. Ülkemizde, kaplıca turizmi yolu ile turizm gelişme bölgelerinde turizm mevsimini uzatmak, turizm çeşitliliğini artırarak, turizm tesislerindeki doluluk oranını yükseltmek, nitelikli turizm personelinin istihdam dengesini sağlamak ve sonucunda da daha kârlı işletme ve pazarlama olanaklarına kavuşmak, turizm gelişme bölgeleri dışında ise; yeni kaynak ve iş alanları yaratmak, turizm gelişme bölgelerinin yer aldığı kıyı bölgelerindeki aşırı yığılmayı ve yoğun kullanımları kaplıcaların bulunduğu iç bölgelere kaydırarak bölgelerarası dengeli gelişme olayına katkılarda bulunmak olanaktır. Özellikle yurdumuzdan bir örnek vermek gerekirse, turizm gelişmeleri sınırlı bir yörede bulunan ve belirli alt-üst yapı olanaklarına kavuşmuş olan Gönen kaplıcalarında, yılın sekiz ayında çoğunlukla yer bulunmamaktadır.

Bu konuda gelişmiş olan Avrupa ve Balkan ülkelerindeki duruma bakacak olursak kaplıca turizminin çok daha büyük boyutlar kazandığını görürüz.

Örneğin, Almanya'da 1975 yılında kaplıca merkezlerini ziyaret edenlerin sayısı 5.078.000 kişi olarak belirlenmiştir. Bu ziyaretçilerin yüzde yetmişbeşi (%75) özel, yüzde yirmibeşi (%25) ise sigortalıdır.

1969 yılında Fransa'da ise kaplıca işletmelerinden sağlanan toplam gelirin 800 milyon F dolayında olduğu ve bu paranın aynı yıl Fransa'da sinemaya yapılan tüm yatırımları karşıladığı belirlenmiştir.

Kaplıca ve içme suları bakımından dünyanın en önde gelen ülkeleri arasında bulunan Türkiye'de ise, kaplıca sularından yeterince yararlanamadığımız ve bu kaynakların kullanımını ilkel bir görünümünden kurtaramadığımız tüm ilgili kuruluşlarca da bilinmektedir.

Oysa; bol su verimli, kendiliğinden akışlı, fizik-kimyasal bileşimleri bakımından zengin ve sağlık etkenlikleri fazla olan kaplıca sularımızın hemen birçoğu ile değirmenler işletilmekte yada bu sular soğutulularak tarım sulamasında kullanılmaktadır. Bu olacak şey değildir. Uzun bir turizm ve kaplıca mevsimi olan yurdumuzda bu kaynaklardan bir kısmı deniz kıyısında (Yalova, Kestanbol, Çeşme, Sultaniye kaplıcaları gibi), bir kısmı da orta yükseklikte dağlık ve ormanlık alanlarda (İnegöl-Oylat, Uşak-Muratdağı kaplıcaları gibi) yer alarak gerek kaplıca turizmi gerekse halk sağlığının korunmasına katkı bakımından büyük önem taşırlar.

Neler Yapılmalıdır?

Başlangıç bölümünde de belirtildiği üzere nitelik ve nicelik bakımından önemli bir potansiyel olan kaplıca sularımız ülke düzeyinde geniş bir dağılım gösterir.

Yapılan saptamalara göre Türkiye'de 1.300 dolayında kaplıca ve içme kaynağı bulunmaktadır. Bütçe kaynaklarının sınırlı oluşu, teknik alt-yapı yetersizlikleri ve zamanlama gözönüne alınarak tüm bu kaynakların birlikte ele alınması ve geliştirilmesi olanaksızdır.

— Bu nedenlerle; halkımızın kaplıca geleneği, sanayileşme - şehirleşme süreci ve sosyo-ekonomik gelişmeler gözönüne alınarak yöre, bölge, ülke ve uluslararası ölçekte önem taşıyan ve öncelikle geliştirilmesi gereken kaynakların belirlenmesi gerekmektedir.

Örneğin, Turizm ve Tanıtma Bakanlığınca yapılan değerlendirme ve tespit çalışmalarına göre birinci derecede önem taşıyan ve öncelikle geliştirilmesi gereken otuz kaplıca merkezinde "350 litre/kişi/gün banyo yöntemine göre" 350.000 yatak kapasiteyi karşılayacak kaplıca su potansiyeli bulunmaktadır.

— Yukarıda genel olarak değinilen birinci derecede önemli ve öncelikli kaplıcaların "Kaplıca şehri" yada "Kaplıca yerleşme merkezleri" olarak bir planlama disiplini içinde geliştirilmeleri ve hazırlanacak yerleşme planlarının öngördüğü yatırımların hızlandırılması gerekmektedir.

— Özellikle planlama çalışmaları, planlama kapsamında yer alacak tüm bu kaynakların doğal dengeleri içinde korunmaları, kaplıca sularının sondaj ve kaptaj işleri ile kaplıca doktorları ve yardımcı sağlık personelinin yetiştirilmeleri konuları düzenli ve yoğun çalışmaları gerekmektedir. Bu konularda özellikle Turizm ve Tanıtma, Sağlık ve Sosyal Yardım, Enerji ve Tabii Kaynaklar ile Sosyal Güvenlik Bakanlıklarına büyük görevler ve sorumluluklar düşmektedir.

— Halk sağlığının korunması ve kaplıca turizminin gelişmesini sağlamak amacı ile öngörülen kaplıca merkezlerinde hedef, hastane şehirleri yaratmak değil, özellikle yaşlı ve yatalak hastalar dışında her yaşta yurttaşımızın dinlenme ve daha sağlıklı kalma isteklerini karşılayacak bir gelişme temel alınmalıdır.

— Kaplıca olayına dönük iç turizmde, alt-üst yapı yatırımları belirli düzeye ulaştıktan sonra veya alt-üst yapı yatırımları belirli bir düzeyde bulunan "İzmir - Çeşme, Balıkesir - Gönen, Çanakkale - Kestanbol, Köyceğiz - Sultaniye ve Yalova gibi" merkezlerde dış turizme açılmamız gerektiği de asla unutulmamalıdır. Bu yolla büyük gereksinme duyulan döviz gelirlerine katkıda bulunulması mümkün olacağı gibi, dış turizme rakibimiz olan ve bu konuda gelişmiş olan Balkan ülkeleri ile bir denge kurulması yoluna da girilmiş olacaktır.

— Büyük enerji sorunları ile karşı karşıya bulunduğumuz ülkemizde, böylesine bol su verimli ve sıcaklık değerleri yüksek (80-95°C) olan bazı kaplıca sularımızdan, yerleşme merkezlerinin gereksinim duyduğu kullanma ve kalorifer sularının ısıtılması ile seracılık vb. alanlarda yararlanılmasının önemi küçümsenmeyecek enerji tasarruflarına yol açabileceği gözden irak tutulmamalıdır.

Kıyı kesimlerinde, özellikle tatil köyü yada büyük kapasiteli turizm tesisleri bulunan yerlerde, halen mevcut bulunan açık havuzlara ısıtılmış deniz suyu verilerek "Deniz kaplıca havuzlarının" geliştirilmesi ve turizm mevsiminin uzatılması sağlanmalıdır.

Zamanla kapalı kaplıca havuzuna dönüştürülecek bu tesislerin yanısıra banyo, masaj, sualtı masaj banyosu ve beden eğitimi gibi diğer kür uygulama birimlerinin eklenmesi ile bu yerlerin "Deniz kaplıcası ve kür merkezleri" olarak geliştirilmesi düşünülmelidir.

Böylece dünyanın, turizme en elverişli iklim ve deniz olanaklarına sahip olan kıyılarımızda (örneğin, Antalya bölgesinde bile turizm işletme mevsimi 4 ayı geçemezken) bütün yıl boyu çalışan tesisler geliştirilmesi sağlanabilir.

Tüm bu hizmetlerin ulusal düzeyde yönlendirilmesi kısa ve uzun dönem politikaların belirlenmesini sağlamak amacı ile Sağlık ve Sosyal, Turizm ve Tanıtma, Maliye, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Lokantacılar ve Seyahat Acentaları gibi kuruluşların temsilcilerinden oluşacak "Türkiye Kaplıcalar Birliği" kurulmalıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kaplıca sularından yararlanılarak halk sağlığının korunmasına katkıda bulunmak ve işgücü verimini artırmak, kaplıca turizmini ülke düzeyinde geliştirmek ve yaygınlaştırmak amacı ile tüm çabaların; yöre, bölge ve ülke ölçeğinde önem taşıyan ve ilişik listede belirtilen 1. derecede önemli ve öncelikli kaplıca kaynakları üzerinde toplanması öngörülmelidir.

BİRİNCİ DERECEDE ÖNEMLİ VE ÖNCELİKLİ KAPLICALAR

Kaplıcanın yeri ve adı	Akım değeri Banyo kapasitesi	
	litre/sn	350 litre/kışı/gün
1) Adana - Haruniye	25	6150
2) Afyon - Sandıklı	87	20172
3) Amasya - Terziköy	15	3690
4) Ankara - Sey	15	3690
5) Balıkesir - Gönen ve Dağ Ihlacı	38	9348
6) Bingöl - Kös	125	30857
7) Bolu - Büyük K.	20	4920
8) Bursa - Armutlu	10	2400
9) Bursa - Oylat	30	7380
10) Çanakkale - Kestanbol	25	6150
11) Denizli - Pamukkale ve K. Hayit	350	86100
12) Diyarbakır - Çermik	7	1722
13) Erzurum - Pasinler	15	3690
14) Eskişehir - Hasırca	4	984
16) İstanbul - Yalova	15	3690
17) İzmir - Çeşme ve Şifne	50	12300
18) İzmir - Doğanbey	35	8610
19) Kayseri - Bayramhacı	7	1722
20) Kırşehir - Terme	10	2460
21) Kütahya - Harlek	40	9840
22) Kütahya - Muratdağı	18	4414
23) Konya - Ilgın	32	7872
24) Manisa - Kurşunlu	21	4921
25) Muğla - Sultaniye	42	10332
26) Nevşehir - Kozaklı	40	9840
27) Samsun - Lâdik	10	2460
28) Siirt - Billoris	260	63960
29) Sivas - Sıcak Çermik	35	8610
30) Yozgat - Sarıkaya	35	8610
T o p l a m	1467	357.793

NOT: Kaynak akım değerleri kesin değildir, değişebilir.